

50 ปี 14 ตุลา :

อำนาจ เวลา ประชา
โลกร้อน และแชตจีพีที

นครินทร์ วงกิจไพบูลย์

ปาฐกถา 14 ตุลา ครั้งที่ 22

วันเสาร์ ที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ณ ห้องประชุม 14 ตุลา กรุงเทพมหานคร

50 ปี 14 ตุลาฯ อำนาจ เวลา ประชา โลกרון และชาติวิถี

นครินทร์ วนกิจไพบูลย์

สงวนลิขสิทธิ์

เนื้อหาของปาฐกถาเป็นความคิดเห็นอิสระของผู้เขียน

มูลนิธิ 14 ตุลาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป

ผู้ประสงค์จะนำข้อความไปพิมพ์เผยแพร่ต้องได้รับการอนุญาตจากผู้เขียนก่อน
ยกเว้นเพื่อการศึกษาอ้างอิงทางวิชาการ

ISBN	978-616-8294-03-1
พิมพ์ครั้งแรก	ตุลาคม 2566
จำนวน	1,000 เล่ม
บรรณาธิการ	นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์, รศ.สุรัสวดี หุ่นพยนต์, สันติสุข โสภณสิริ
เลขานุการ	เศรษฐวัฒน์ สุรินทร์คำ, สุภาภรณ์ บุญปก
ออกแบบปก	โรงพิมพ์เดือนตุลา
รูปเล่ม	โมโนกราฟิก
จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย	มูลนิธิ 14 ตุลา เลขที่ 14/16 ถนนราชดำเนินกลาง แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทรศัพท์ 0-2622-1014-5 โทรสาร 0-2622-1016 อีเมล oct14_f@hotmail.com เว็บไซต์ www.14tula.com
พิมพ์ที่	โรงพิมพ์เดือนตุลา โทรศัพท์ 0-2996-7392-4 โทรสาร 0-2996-7395
ราคา	100 บาท

คำนำ

คณะกรรมการมูลนิธิ 14 ตุลาคมให้ความสำคัญกับการพิจารณาเลือกปาฐกในปาฐกถาประจำปีเสมอ โดยเฉพาะในโอกาสครบรอบ 50 ปี 14 ตุลา ในปีนี้ จะพิถีพิถันเป็นพิเศษ แต่เมื่อมีผู้เสนอคุณนครินทร์ วงกิจไพบูลย์ เป็นปาฐกประจำปีนี้ คณะกรรมการก็เห็นพ้องเป็นเอกฉันท์

คุณนครินทร์เป็น “คนรุ่นใหม่” ที่น่าสนใจโดยเฉพาะในฐานะประธานเจ้าหน้าที่บริหารและบรรณาธิการบริหารสำนักข่าว THE STANDARD. ทุกครั้งที่ทำหน้าที่ผู้สัมภาษณ์บุคคลสำคัญ คุณนครินทร์จะมีท่าทีที่สุภาพ ตั้งคำถามที่กระชับ ชัดเจน และให้เกียรติผู้ตอบคำถามโดยไม่คอยขัดจังหวะ แต่จะถามต่อด้วยคำถามที่แสดงว่ามีการ “ทำการบ้าน” มาอย่างดี สมกับที่มาจากสำนักข่าว “THE STANDARD” ที่ชื่อบอกถึงคุณภาพ และ “มาตรฐาน” ที่สื่อพึงมี.

คุณนครินทร์เป็นคนรุ่นใหม่คนหนึ่งที่ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีอานันท์ ปันยารชุน ให้ความสำคัญและชมเชย. ในการ “เปิดตัว” หนังสือ “นักสู้อานันท์” ที่วีรชิวรวิทยาลัยเมื่อปลายปีที่แล้ว มีบุคคลเพียง 3 คน ที่ได้รับเชิญให้ไปกล่าว

ปาฐกถาในงานนี้ ท่านแรกคือ คุณเดช บุณนาค นักประวัติศาสตร์ อาวุโส อดีตรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศ. ท่านที่สองคือ คุณวิทยา เวชชาชีวะ ผู้เขียน หนังสือ ซึ่งเป็นผู้ร่วมงานกับคุณอานันท์ ปันยารชุน ที่เขียน หนังสือเล่มนั้นออกมาได้อย่างลุ่มลึกและน่าอ่านจนต้องมีการ พิมพ์ครั้งที่สองในช่วงห่างจากการพิมพ์ครั้งแรกไม่นาน. และ บุคคลที่สาม คือคุณนครินทร์ วรกิจพิบูลย์ ซึ่งนำเสนอข้อมูล และความคิดเห็นที่มีคุณค่ายิ่งจากมุมมองของคนรุ่นใหม่ และสามารถนำเสนอได้อย่างกระชับ ชัดเจน และทรงพลัง

เมื่อได้รับการทาบทามเป็นปาฐกของปาฐกถา 14 ตุลา ปีนี้ คุณนครินทร์มีกิจต้องเดินทางไปยุโรปแต่คุณนครินทร์ยินดี รับเป็นปาฐก เพราะถือเป็นเกียรติอย่างสูง และขอเลื่อนนัดหมาย การเดินทางไปต่างประเทศให้ด้วยความยินดี

ประเพณีปฏิบัติอย่างหนึ่งของปาฐกถา 14 ตุลา คือการ ให้ปาฐกเลือกหัวข้อปาฐกถาโดยอิสระ และขอให้ปาฐกส่งร่าง ปาฐกถาเพื่อจัดพิมพ์ให้แล้วเสร็จทันวันที่ 14 ตุลา ซึ่งเป็นวันงาน โดยมุขนิธิส่งปาฐกถาคั้งก่อนๆ และเอกสารของมุขนิธิ 14 ตุลาให้. คุณนครินทร์ ได้เตรียม “ทำการบ้าน” ให้อย่างดี ส่ง ต้นฉบับให้ก่อนวันที่ 14 ตุลา ราว 2 สัปดาห์ ทำให้สามารถ รักษาประเพณีการตีพิมพ์ปาฐกถาให้เสร็จทันวันที่ 14 ตุลาคม อีกครั้งหนึ่ง

ข้อมูลและความคิดเห็นต่างๆ ที่ปรากฏในปาฐกถานี้ เป็น “ความรู้รับรู้” (perception) และ “ทัศนคติ” (viewpoint) ของ คนรุ่นใหม่คนหนึ่งที่น่าสนใจและน่ารับฟังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ เป็นทัศนคติของคนรุ่นใหม่ ที่เรียนมาทางสายวิทยาศาสตร์ คือ วิชาเภสัชศาสตร์ และยังไม่เคยไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หรือเอกในต่างประเทศ แต่มาแสดงปาฐกถาในเรื่องทางสังคม ของประเทศไทยที่ยังหรีตาลีตามโลกยุค โลกาภิวัตน์ ที่กำลัง ร้อนระอุอยู่ในเวลานี้

ด้วยจิตคารวะ
นายแพทย์วิชัย โชควิวัฒน์
ประธานมูลนิธิ 14 ตุลา

สารบัญ

คำนำ.....	3
ปาฐกถา 50 ปี 14 ตุลาคม	
อำนาจ เวลา ประชา โลกร้อน และเซตจีพีที.....	9
ประวัติและผลงาน	
นครินทร์ วงกิจไพบูลย์ (เคน).....	55

ปาฐกถา 50 ปี 14 ตุลาคม

อำนาจ เวลา ประชา โลกร้อน และเซตจีพีที

โดย นครินทร์ วงกิจไพบูลย์

“หมุนเข็มนาฬิกากลับไปครั้ง เข็มก็เดินหน้าเสมอ”

- นิธิ เอียวศรีวงศ์ -

‘เวลา’ เป็นแนวคิดที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่ออธิบายลำดับของเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในธรรมชาติและสังคม

เวลา สามารถเป็นปัจจัยที่เร่งหรือชะลอการเปลี่ยนแปลงได้ ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สามารถเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่กี่ปี ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาจใช้เวลาหลายสิบปี หรือหลายศตวรรษ

14 ตุลาคม 2516 เป็นหนึ่งในเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของการเมืองไทย และยังคงส่งผลจนถึงทุกวันนี้...

เสาหลัก ‘ประชาธิปไตย’

ท่านผู้มีเกียรติครับ ผมรู้สึกยินดีและเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสมาร่วมกันรำลึกถึงวีรชน 14 ตุลา ผมขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่มูลนิธิ 14 ตุลา ไว้วางใจให้ผมกล่าวปาฐกถาครบรอบ 50 ปี 14 ตุลา ทั้งที่ผมเกิดหลังเหตุการณ์นี้ถึง 13 ปี และกว่าจะเข้าใจที่มาที่ไปของการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญนี้ก็จนเริ่มเข้าสู่รั้วมหาวิทยาลัย การได้รับโจทย์มาพูดครั้งนี้จึงท้าทายมาก

ดังนั้นแทนที่จะมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์หรือแลไปข้างหน้าด้วยมุมมองคนรุ่นใหม่เพียงอย่างเดียว ผมจึงตัดสินใจเลือกเสนอหัวข้อ “อำนาจ เวลา ประชา โลกร้อน และเซตจีพีที” ซึ่งเป็นการใช้บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่สังเกตการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ หนังสือวิชาการ และการได้พูดคุยและสัมผัสมุมมองแนวคิดที่แตกต่างจากคนหลากหลายรุ่น หลายอาชีพ หลายฐานะทางสังคม ผวนวกกับความพยายามในการบูรณาการศาสตร์หลายศาสตร์ ตั้งแต่รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ไปจนถึงคณิตศาสตร์ของปัญญาประดิษฐ์

ก่อนอื่น ผมขอเริ่มจากคำถามที่ว่า ‘การเมือง’ (Politics) คืออะไร เพราะนี่คือร่มใหญ่ที่ห่มคลุมคำว่า ‘ประชาธิปไตย’ ไว้อีกที

จากการค้นคว้า และจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับ ผู้เชี่ยวชาญที่ผ่านมา ผมได้ข้อสรุปเป็นประโยคสั้นๆ ว่า การเมืองคือ *การจัดสรรอำนาจ* ระหว่างกลุ่มคนในสังคม นั่น คือการเมืองที่ผมรู้จัก

คำถามต่อมาคือ แล้วการเมืองใน ‘ระบอบประชาธิปไตย’ ที่เรายึดถือกันอยู่นั้น มันคืออะไรแน่

ทำไมคนจึงบอกว่ามันเป็นระบอบที่เลวร้ายที่สุด ทำไม มันจึงดีกว่าฟาสซิสต์ ดีกว่าคอมมิวนิสต์ ดีกว่าสังคมนิยม ทำไมพัฒนาการประชาธิปไตยไทยจึงยังคงลุ่มๆ ดอนๆ

เมื่อลองค้นไปถึงรากศัพท์ ผมพบว่ามันมาจากสองคำ คือคำว่า ‘ประชา’ กับ ‘อธิปไตย’ หรือในภาษากรีก คือคำว่า ‘Demos’ (the people) และ ‘Kratos’ (the rule)

‘ประชาธิปไตย’ (Democracy) จึงมีความหมายว่า ระบอบการปกครองที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตย อย่างแท้จริง นี่คือนิยามพื้นฐานที่สืบเนื่องมาตั้งแต่ยุคกรีกโบราณ

เมื่อนิยามเป็นเช่นนี้ ประเด็นที่ผมสงสัยต่อ ก็คือ รูปรธรรมของคำว่า ‘ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ’ คืออะไร ผมพบว่า มี 3 ปัจจัยหลักๆ ดังนี้

1. ประชาธิปไตย คือระบอบที่ประชาชนมี *สิทธิ์* ในการเลือกผู้ปกครองผ่านการเลือกตั้ง นี่คือนิยามสำคัญที่สุด ที่

ทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากการปกครองรูปแบบอื่นๆ ที่ประชาชนไม่มีสิทธิ์เลือกผู้ปกครองด้วยตัวเอง

2. นอกจากการเลือกผู้ปกครองแล้ว ประชาชนยังสามารถ *ตรวจสอบ* การทำงานของผู้ปกครองได้ นี่คือนิติที่คนทั่วไปอาจมองข้าม โดยเฉพาะในสังคมไทย ทุกคนรู้ว่าเรามีสิทธิ์เลือกตั้ง แต่ไม่ค่อยรู้ว่าเรามีกลไกในการตรวจสอบอำนาจอย่างไร ในแง่นี้ หากพูดในมุมมองของคนทำสื่อ ผมคิดว่าสื่อมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ตรวจสอบผู้อำนาจภายใต้การเมือง ระบอบประชาธิปไตย

3. ประชาชนต้อง *มีส่วนร่วม* ในการกำหนดนโยบาย รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาของประเทศ

เมื่อพูดถึงระบอบประชาธิปไตย ประเด็นถัดมาที่ผมคิดว่าเราควรตั้งหลักให้ชัด คือเรื่อง ‘ค่านิยมพื้นฐานของประชาธิปไตย’

เท่าที่ไล่เรียงดู ผมคิดว่ามีอยู่ 7 ข้อด้วยกัน หากมีข้อใดข้อหนึ่งขาดตกบกพร่องไป ประชาธิปไตยที่เราพูดถึงกันอยู่อาจไม่สมบูรณ์

1. สิทธิ ประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิขั้นพื้นฐานภายใต้รัฐธรรมนูญ

2. เสรีภาพ ประชาชนทุกคนย่อมมีเสรีภาพในความคิดและการแสดงออก ภายใต้กฎหมาย

3. ความเสมอภาค ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมและเสมอภาคในการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม

4. ความยุติธรรม รูปธรรมของความยุติธรรมก็คือตัวบทกฎหมาย ซึ่งลักษณะของกฎหมายที่ควรจะเป็น คือสิ่งที่เรียกว่า ‘Rule of law’ หรือหลักนิติธรรม แปลตรงตัวว่า “กฎของกฎหมาย” หัวใจคือความพยายามในการใช้ระบบกฎหมายเพื่อควบคุมการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่

แต่น่าเสียดายที่ในหลายสังคม รวมถึงสังคมไทย กฎหมายที่เรามีนั้นเป็นไปในลักษณะของ ‘Rule by law’ เสียมากกว่า กล่าวคือ เป็นกฎเกณฑ์ที่นักกฎหมายจะนำเทคนิคกฎหมายมากล่าวอ้างเพื่อเอาเปรียบฝ่ายตรงข้ามและสร้างความสับสนให้กับประชาชน

5. ความเป็นพลเมือง (Citizenship)

6. ความหลากหลาย (Diversity)

7. ความโปร่งใส (Transparency)

เหตุผลที่ผมต้องยกหลักการเหล่านี้มากล่าวในช่วงต้น เพื่อเป็นการปรับปรุงให้ทุกท่านมองเห็นกรอบเดียวกันก่อนว่า ภายใต้หลักสากล เมื่อพูดถึงคำว่า ประชาธิปไตย มันคืออะไรกันแน่

เพราะหลายต่อหลายครั้ง เวลาได้ยินคนพูดถึงประชาธิปไตย โดยเฉพาะในบริบท ‘แบบไทยๆ’ ผมสังเกตว่ามันมักจะถูกบิดเบือนไปไกลจากหลักสากลอยู่พอสมควร

อำนาจ 3 แกน

ประเด็นถัดมา ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่ผมอยากสื่อสารในวันนี้ คือสิ่งที่เรียกว่า ‘อำนาจ’

เวลาเราพูดถึงการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หากยึดตามหลักการที่ไล่เรียงมา แน่แน่นอนว่าประชาชนย่อมต้องเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด

คำถามคือในบริบทประวัติศาสตร์การก่อสร้างประชาธิปไตยแบบไทยๆ นับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 มันเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่

ถามให้เจาะจงกว่านั้น มีช่วงเวลาใดหรือไม่ที่ประชาชนคนไทยได้เป็นเจ้าของอำนาจอย่างแท้จริง

เชื่อว่าหลายท่านคงมีคำตอบอยู่ในใจ แต่สิ่งที่ผมอยากตั้งคำถามและชวนทุกท่านคิดต่อ คือเรามองเห็นอำนาจรูปแบบใดบ้าง ที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อเลี้ยงและประกอบสร้างประชาธิปไตยแบบไทยๆ ในช่วงระยะเวลา 91 ปีที่ผ่านมา

ในทัศนะของผม รูปแบบอำนาจที่เรามองเห็นได้ชัดเจนในสังคมไทย มี 3 แกนใหญ่ๆ ที่ทับซ้อนกันอยู่ คือ อำนาจทางการเมือง อำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางวัฒนธรรม

ผมขอเริ่มที่ ‘อำนาจทางการเมือง’ ก่อน อำนาจนี้ค่อนข้างตรงไปตรงมา ก็คืออำนาจในการบริหารประเทศ ผ่าน 3 กลไกหลักๆ คือฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ นี่คือ

กลไกพื้นฐานของรัฐบาลภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

แต่สำหรับประเทศไทย นับตั้งแต่มีการร่างรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา เรามีกลไกพิเศษที่เพิ่มเข้ามา เรียกว่า ‘องค์การอิสระ’ ซึ่งมีบทบาทและอำนาจทางการเมือง สูงมาก โดยเฉพาะในระยะหลัง

สังเกตว่า อำนาจทางการเมือง จะมีลักษณะเป็น Hard Power ใครที่สามารถเข้าถึงหรือควบคุมกลไกต่างๆ ที่ว่ามาได้ จะมีอำนาจทางการเมืองสูงมาก โดยเฉพาะกลไกนิติบัญญัติ และตุลาการ ที่มีอำนาจในการให้คุณให้โทษ กระทั่งชี้เป็น ชี้ตายแก่คนที่อยู่ภายใต้อำนาจได้

อำนาจรูปแบบที่สอง ‘อำนาจทางเศรษฐกิจ’ มองผิวเผิน แล้วเหมือนจะไกลตัว ดูไม่เกี่ยวข้องกับประชาชนคนทั่วไป แต่ความจริงแล้วมันส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกคนอย่างหลีกเลี่ยง ไม่ได้

อธิบายอย่างง่ายที่สุด มันคืออำนาจในการเข้าถึงแหล่ง ทรัพยากร อาจจะสามารถเข้าได้แต่เพียงผู้เดียว เพียงกลุ่มเดียว หรืออาจจะเปิดกว้างมากกว่านั้น

สังเกตว่าธุรกิจยักษ์ใหญ่หลายแห่งในปัจจุบัน รวมถึง เจ้าสัวผู้เป็นเจ้าของธุรกิจเหล่านั้น ล้วนสร้างเนื้อสร้างตัวมาจากการสั่งสมอำนาจทางเศรษฐกิจ ผ่านการเข้าถึงและผูกขาดแหล่ง ทรัพยากรสำคัญไม่มากนัก

ที่สำคัญคืออำนาจสองรูปแบบที่ว่ามา คืออำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจ หากพิจารณาให้ดี จะพบว่ามีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้ง กลุ่มผู้มีอำนาจในสังคมไทยต่างใช้ประโยชน์จากการช่วงชิงอำนาจทั้งสองรูปแบบนี้มาทุกยุคสมัย

ตัวอย่างที่ชัดเจน คือการที่นักการเมือง ข้าราชการระดับสูงรวมถึงผู้นำกองทัพ เข้าไปนั่งเป็นกรรมการ รัฐวิสาหกิจ และกรรมการบริษัทหลายต่อหลายแห่ง ซึ่งปรากฏให้เห็นเรื่อยมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2500 ตรงกับช่วงที่เครือข่ายรัฐบาลเผด็จการ ‘สฤษดิ์-ถนอม-ประภาส’ ครองอำนาจเบ็ดเสร็จ

แม้ในเวลาต่อมา ประเทศไทยจะมีรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้งเป็นระยะๆ แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ผู้กุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา ล้วนมีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวพันซ้อนกันในทางใดทางหนึ่ง

อำนาจรูปแบบสุดท้าย คือ ‘อำนาจทางวัฒนธรรม’ มีลักษณะเป็น Soft Power แต่มีอิทธิพลต่อผู้คนสูงมาก ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการใช้อำนาจผ่านสื่อต่างๆ ไล่ตั้งแต่สื่อดั้งเดิมอย่างหนังสือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จนถึงยุคที่คนเสพสื่อผ่านโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน

นี่คืออำนาจที่ดูเหมือนจับต้องยาก แต่ทรงพลังอย่างยิ่ง เพราะมันสามารถปลูกฝังความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ มีอิทธิพลสูงในระดับที่ทำให้เรารักหรือศรัทธาใครสักคนได้อย่าง

ไม่มีข้อแม้ แต่ขณะเดียวกัน ก็สามารถบ่มเพาะความเกลียดชังระหว่างผู้คนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้ในระดับที่ยากจะจินตนาการ

ร้ายแรงที่สุด คือทำให้คนร่วมชาติหิยาอาวธูรมาฆ่าฟันกันอย่างไร้มนุษยธรรม ดังโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งอาจารย์ธงชัย วินิจจะกุล หนึ่งในแกนนำนักศึกษาที่อยู่ร่วมเหตุการณ์ในเวลานั้น ใช้คำว่า “จำไม่ได้ ลืมไม่ลง”

หากพิจารณาบริบทประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา จะพบว่าอำนาจทั้งสามรูปแบบที่กล่าวมา คืออำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ต่างมีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมไทยมากน้อยต่างกันไปในแต่ละช่วงเวลา ขึ้นอยู่กับว่าใครคือ ‘ชั่วอำนาจหลัก’ ที่เข้ามายึดกุมอำนาจในช่วงเวลานั้นๆ

ใครคือเจ้าของอำนาจที่แท้จริง

เมื่อพูดถึงคำว่า ‘อำนาจ’ นอกจากการแยกแยะรูปแบบของอำนาจดังที่กล่าวมา อีกปัจจัยสำคัญที่ต้องหยิบยกมาพิจารณา คือ กลุ่มหรือชั่วอำนาจ ที่ก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญในการบริหารอำนาจรูปแบบต่างๆ ในแต่ละช่วงเวลา

อาจารย์ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์ เขียนไว้ในหนังสือ *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ* ว่าเราสามารถแบ่งชั่วอำนาจได้เป็น 2 แบบใหญ่ๆ คือชั่วอำนาจเก่า และชั่วอำนาจใหม่

คำว่า ‘ชั่วคราว’ ในที่นี้ ไม่ได้แบ่งแยกด้วยกลุ่มคนหรือชนชั้น แต่แบ่งด้วยชุดความเชื่อและวิสัยทัศน์ที่คนกลุ่มนั้นๆ มีต่อความเป็นรัฐชาติ

ชั่วคราวเก่าหรือวิสัยทัศน์ที่ 1 คือกลุ่มคนที่เชื่อมั่นในรัฐที่เข้มแข็ง ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีความศรัทธาในอำนาจของสถาบันหลัก คือชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ชั่วคราวใหม่หรือวิสัยทัศน์ที่ 2 คือกลุ่มคนที่เชื่อมั่นในอำนาจของประชาชน ยึดมั่นในแนวคิดเรื่องคนเท่ากัน ต่อต้านความเหลื่อมล้ำและการกดขี่ทุกรูปแบบ นี่คือนิยามวิสัยทัศน์แบบใหม่ที่มีต้นธารมาจากกลุ่มคณะราษฎร

ความขัดแย้งระหว่างสองชั่วคราวนี้ ปรากฏให้เห็นเป็นระยะ นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อสังเกตส่วนตัวของผมในเรื่องนี้ คือตลอดระยะเวลา 91 ปีนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง กลุ่มชั่วคราวเก่าล้วนเป็นฝ่ายกุมเกมเหนือกว่ามาโดยตลอด ผ่านการบริหารอำนาจทั้งสามรูปแบบดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

ไม่มีสักคนที่กลุ่มคนในฝั่ง ‘ชั่วคราวใหม่’ หรือ ‘วิสัยทัศน์ใหม่’ จะได้รับชัยชนะอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด อาจเป็นฝ่ายพลิกกลับมาคุมเกมได้บ้าง แต่ก็เพียงช่วงเวลาสั้นๆ

ไม่เว้นแม้กระทั่งเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ที่ว่ากันว่าเป็นชัยชนะครั้งใหญ่ของขบวนการนักศึกษาและประชาชนเป็นหมุดหมายสำคัญของการเรียกร้องรัฐธรรมนูญใหม่ คินประเทศสู่ระบอบประชาธิปไตยหลังตกอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการและวังวนรัฐประหารมาหลายทศวรรษ

มองย้อนไป ปฏิเสธไม่ได้ว่าเหตุการณ์ครั้งนั้นคือหนึ่งในหมุดหมายสำคัญของการเมืองไทย แต่ประเด็นที่ไม่ค่อยมีใครตั้งคำถามคือ เหตุใดชัยชนะอันยิ่งใหญ่ในครั้งนั้นจึงมีระยะเวลาแสนสั้นเหลือเกิน มีหน้าซ้ำยังลงเอยด้วยบาดแผลที่ยากจะลบเลือนและกลายเป็นจุดเริ่มต้นใหม่ของวังวนเดิมๆ ครั้งแล้วครั้งเล่า

หากวิเคราะห์ตามกรอบของชั่วอำนาจใหม่และชั่วอำนาจเก่า เป็นไปได้หรือไม่ว่า กลุ่มชั่วอำนาจเก่าสามารถบริหารจัดการอำนาจแต่ละรูปแบบได้อย่างแยบยล จนสามารถยึดกุมและรักษาอำนาจนำในสังคมไทยไว้ได้เสมอมา

แต่หากวิเคราะห์ให้ลึกลงไป การจะตอบคำถามนี้ได้ อย่างทะลุปรุโปร่ง ผมคิดว่าเราจำเป็นต้องแยกแยะให้ละเอียดว่า ชั่วอำนาจหลักในแต่ละช่วงเวลา ประกอบไปด้วยคนกลุ่มไหนบ้าง แล้วแต่ละกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจต่อกันอย่างไร

ประเทศไทยกับขบวนการไฟ 5 ชั้น

เพื่อให้เห็นภาพมากขึ้น ผมขออนุญาตพาทุกคนขึ้นรถไฟ ขบวนพิเศษที่ชื่อว่าประเทศไทย รถไฟขบวนนี้มีทั้งหมด 5 โบกี้ แต่ละโบกี้มีผู้โดยสารเป็นประชาชนคนไทย แบ่งแยกตาม ‘กลุ่ม’ หรือ ‘พลัง’ ตามที่อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ เคยจำแนกไว้ในปาฐกถารำลึกเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ เมื่อปี 2562

กลุ่มหรือพลังดังกล่าว ประกอบด้วย

1) ฝ่ายสถาบันกษัตริย์และเครือข่าย (Monarchy and its network)

2) ฝ่ายข้าราชการ สถาบันทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทหารบก (Military-the army)

3) ฝ่ายเงินทุน นักธุรกิจ นายทุน (Money-Capital-Business Faction)

4) ฝ่ายชนชั้นกลาง กับสื่อมวลชน (Middle Class and Mass Media)

5) ฝ่ายมวลชน และพระสงฆ์ (Mass and Monk)

เหตุผลที่ต้องจำแนกสมาชิกในสังคมเป็น 5 กลุ่มนี้ อาจารย์ชาญวิทย์ชี้ว่า ลำพังแค่การแบ่งด้วย ‘ขั้วอำนาจเก่า/พลังเก่า/วิสัยทัศน์เก่า’ และ ‘ขั้วอำนาจใหม่/พลังใหม่/วิสัยทัศน์ใหม่’ อาจไม่เพียงพอต่อการศึกษาและทำความเข้าใจประวัติศาสตร์การเมืองไทยในมิติที่ลึกซึ้ง ซึ่งผมเห็นด้วยอย่างยิ่ง

แต่สิ่งที่ผมสนใจ และเป็นประเด็นที่อยากนำมาต่อยอด
ในปาฐกถาครั้งนี้ คือการย้อนทบทวนและวิเคราะห์ว่านับตั้งแต่
เปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา พลังทั้ง 5 กลุ่มที่
เข้ามา สามารถเข้าถึงและบริหารอำนาจรูปแบบต่างๆ ทั้งอำนาจ
ทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมอย่างไรในแต่ละช่วงเวลา

เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ ผมขอแบ่งเป็น 4 ช่วง
เวลา โดยยึดจาก ‘ความมั่นคง’ ของรัฐบาลและระบอบการ
ปกครอง ตามที่อาจารย์อากิระ ซูเอะฮิโระ (Akira Suehiro)
เขียนไว้ในหนังสือ การพัฒนาอุตสาหกรรมแบบไล่กวด :
เส้นทางและอนาคตของเศรษฐกิจเอเชียตะวันออก (*Catch-Up
Industrialization : The Trajectory and Prospects of
East Asian Economies*) ดังนี้

ช่วงที่ 1: รัฐบาลมั่นคง และระบอบการปกครองมั่นคง
(2490-2531)

ช่วงที่ 2: รัฐบาลไม่มั่นคง แต่ระบอบการปกครองมั่นคง
(2531-2544)

ช่วงที่ 3: รัฐบาลมั่นคง แต่ระบอบการปกครองไม่มั่นคง
(2544-2549)

ช่วงที่ 4: รัฐบาลไม่มั่นคง และระบอบการปกครองไม่
มั่นคง (2549-ปัจจุบัน)

หากเปรียบเทียบประเทศไทยเป็นรถไฟ ในขณะที่เรากำลังเคลื่อนไปข้างหน้า มีรถไฟอีกหลายขบวน หลายประเทศที่กำลังมุ่งหน้าไปพร้อมๆ กับเรา บ้างนำหน้าไปไกล บ้างจ่อท้ายมาติดๆ จุดหมายปลายทางของทุกขบวนนั้นไม่ต่างกัน คือการยกระดับประเทศให้พัฒนา นำพาผู้โดยสารซึ่งในที่นี่ก็คือประชาชนไปสู่การมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คล้ายกับเป้าหมายของธนาคารโลก (World Bank) ที่ว่า To end extreme poverty and to promote shared prosperity

แน่นอนว่า ผู้ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนหัวรถจักร คือรัฐบาลที่เข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศในแต่ละช่วงเวลา หมายความว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือคนที่มีส่วนในการบริหาร ‘อำนาจทางการเมือง’ โดยตรง

ทว่าเมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะพบว่าแต่ละรัฐบาลนั้นมีส่วนผสมของกลุ่ม/พลังที่หลากหลาย ฉากหน้าที่เราเห็นชัดเจนคือข้าราชการ ทั้งข้าราชการพลเรือน ข้าราชการทหาร นายทุนและชนชั้นกลาง รวมถึงชนชั้นรากหญ้าที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนในสภา แต่กลุ่มที่มีอิทธิพลอยู่เบื้องหลังในบริบทการเมืองไทยเสมอมา ปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นกลุ่มเครือข่ายขุนนางเก่า

ต่อจากนี้ ผมจะไล่เรียงให้เห็นภาพแบบพอสังเขปว่า ในแต่ละช่วงเวลา กลุ่ม/พลังทั้ง 5 กลุ่ม สามารถเข้าถึงและยึดกุมอำนาจทั้ง 3 แกนหลักในรถไฟขบวนนี้ได้อย่างไร

ย้อนไปช่วงก่อน 2475 ในยุคที่ประเทศเรายังปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พลังและกลุ่มในสังคมไทย มีแค่สองกลุ่มหลักๆ เท่านั้น คือกลุ่มที่ 1 สถาบันกษัตริย์และเครือข่าย กับกลุ่มที่ 5 คือประชาชนคนทั่วไป ช่วงเวลานี้กลุ่มที่ถือครองอำนาจในสังคมไทยไว้อย่างเบ็ดเสร็จ คือสถาบันกษัตริย์

อย่างไรก็ดี ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนการเปลี่ยนแปลงในเดือนมิถุนายน 2475 มีความเคลื่อนไหวสำคัญคือการก่อตั้งกลุ่ม ‘คณะราษฎร’ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติสยามในเวลาต่อมา กลุ่ม/พลังใหม่ที่เริ่มมีบทบาทขึ้นมาในช่วงนี้ คือกลุ่มข้าราชการทหารและพลเรือน ส่วนหนึ่งคือกลุ่มลูกหลานของขุนนางเก่า ที่มีโอกาสไปศึกษาต่อต่างประเทศ ได้สัมผัสแนวคิดใหม่ๆ ด้านการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่กำลังแพร่หลายในชาติตะวันตก จึงมีความคิดอยากเปลี่ยนแปลงประเทศตามแนวทางดังกล่าว

เป็นที่มาของการรวบรวมสมาชิกคนไทยที่มี ‘วิสัยทัศน์ใหม่’ ทั้งที่อยู่ในประเทศและต่างแดน ก่อตั้งเป็นกลุ่มคณะราษฎร มีสมาชิกแรกเริ่ม 114 คน ประกอบด้วยข้าราชการทหารและพลเรือน

สายพลเรือนนำโดย หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) สายทหารเรือนำโดยนาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย

(สินธุ์ กมลนาวิณ) สายทหารบกชั้นยศรอง นำโดยพันตรีหลวง พิบูลสงคราม(แปลก พิบูลสงคราม) และสายนายทหารชั้นยศสูง นำโดยพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา(พจน์ พหลโยธิน)

บุคคลเหล่านี้ ในเวลาต่อมา ถูกเรียกว่า ‘ปัญญาชน’ เป็นตัวตั้งตัวตีในการเปลี่ยนประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตย โดยยังอ้างไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ ในฐานะประมุขของประเทศ

ปัจจัยสำคัญคือเล็งเห็นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ เป็นระบอบที่ทำให้ประเทศชาติล่าหลัง และมองว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองเดียวที่ได้รับความนิยมในประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า

ขณะเดียวกัน ยังตระหนักถึงภัยจากจักรวรรดินิยมคือ อังกฤษและฝรั่งเศสที่มีดินแดนติดกับสยามทั้งสองทิศ โดยมองว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ใช้เวลานานในการก่อให้เกิดประชาธิปไตย กล่าวคือ มีการประวิงเวลามาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเด็นที่ผมอยากชี้ให้เห็นในส่วนนี้ คือร่องรอยความขัดแย้งและการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ระหว่างกลุ่ม/พลังเดิมคือสถาบันกษัตริย์ กับกลุ่ม/พลังใหม่ที่น่าโดยข้าราชการที่มีแนวความคิดก้าวหน้า

ส่วนหนึ่งในคำประกาศคณะราษฎร เขียนไว้ว่า

“ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่า ประเทศนี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ช่วยกันทำให้ประเทศมีอิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่จะขูดมือเปิบและกวาดรวบทรัพย์สินสมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้านเงินเหล่านี้เอามาจากไหน ? ก็เอามาจากราษฎรเพราะวิธีทำนาบนหลังคนนั่นเอง...”

“เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการทหารและพลเรือนที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้วจึงรวมกำลังกันตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจของรัฐบาลของกษัตริย์ไว้แล้ว”

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองสำเร็จ คณะราษฎรดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลและร่างรัฐธรรมนูญใหม่ โดยมีการเชิญพระยามโนปกรณนิติธาดา ขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก ทั้งๆ ที่มีชื่อ “สมาชิกคณะราษฎร” นับเป็นครั้งแรกของการเปลี่ยนผ่านอำนาจบนหัวขบวนรถไฟ จากเดิมที่ขับเคลื่อนโดย ‘รัฐบาลของกษัตริย์’ เป็น ‘รัฐบาลของพลเรือน’

ช่วงที่ 1: รัฐบาลมั่นคง และระบอบการปกครองมั่นคง (2490-2531)

ช่วงแรกในการเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตย แกนนำคนสำคัญของคณะราษฎรทั้งปรีดี พนมยงค์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พระยาพหลพลพยุหเสนา ล้วนมีบทบาทและ

อิทธิพลอย่างสูงในทางการเมืองและสังคมของประเทศไทย ตลอดช่วงเวลากว่าสองทศวรรษนับจากการปฏิวัติสยาม 2475

อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ จากเดิมที่อยู่ในมือ ของกลุ่มสถาบันกษัตริย์และเครือข่าย เริ่มเปลี่ยนถ่ายมาสู่กลุ่ม ข้าราชการ นำโดยทหาร

รัฐบาลที่ก่อตั้งโดยคณะราษฎร บริหารประเทศเป็นระยะเวลาประมาณ 15 ปี โดยระหว่างนั้นมีความขัดแย้งกับกลุ่ม อำนาจเก่าหรือขบวนการกษัตริย์นิยมอยู่เป็นระยะๆ จนกระทั่ง สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง บรรยากาศการเมืองไทยขณะนั้น เอื้อต่อการประนีประนอม มีการนิรโทษกรรมกบฏต่อรัฐบาล คณะราษฎร

ทว่าหลังการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลในปี พ.ศ. 2489 กลุ่มกษัตริย์นิยมสขช่อง ทวงคืนอำนาจ และคิดกำจัดผู้นำคณะราษฎรคนสำคัญสองคน คือปรีดี พนมยงค์ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม นำไปสู่การ รัฐประหารในปี พ.ศ. 2490

เหตุการณ์ดังกล่าว นับเป็นจุดเปลี่ยนชั่วอำนาจอีกครั้ง กล่าวคือกลุ่มคณะราษฎร สูญสิ้นบทบาทและอำนาจทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง เหลือสมาชิกเพียงคนเดียวคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่นายกรัฐมนตรีและผู้นำ สูงสุดของกองทัพในเวลาต่อมา ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูสถาบัน

กษัตริย์ให้กลับคืนสู่ความนิยมอีกครั้ง

ณัฐพล ใจจริง ผู้เขียนหนังสือ ขุนศึก ศักดินา และ พญาอินทรี วิเคราะห์เกมช่วงชิงอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า “พระมหากษัตริย์และกลุ่มกษัตริย์นิยมสร้างพันธมิตรกับหลายกลุ่ม บางครั้งร่วมกับพลเรือน บางครั้งร่วมกับทหาร บางครั้งร่วมกับทหารใหม่เพื่อล้มทหารเก่า จนสุดท้ายสามารถกำจัด คณะราษฎรและสถาปนาชาติ “อเนกชนนิกรสโมสรสมมติ” กับ ระบอบเผด็จการทหาร ภายใต้ชื่อ “ระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

ดังนั้น นับตั้งแต่รัฐประหารปี 2490 เรื่อยมาจนถึงช่วง ก่อนเหตุการณ์ ‘วันมหาวิปโยค’ 14 ตุลาคม 2516 อาจเรียกได้ ว่าเป็นยุคที่ ‘รัฐบาลมั่นคง และระบอบการปกครองมั่นคง’ ภายใต้การบริหารอำนาจโดยกลุ่ม/พลังสองกลุ่มหลัก คือ สถาบันกษัตริย์ และข้าราชการทหาร

อย่างไรก็ดี ช่วงเวลาดังกล่าว มีอีกหนึ่งปัจจัยที่จำเป็น ต้องกล่าวถึง คืออิทธิพลจากกระแสเศรษฐกิจและการเมืองโลก

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2490 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มต้นของสงคราม เย็น ประเทศไทยเป็นเวทีการเมืองให้กับประเทศมหาอำนาจที่ แข่งขันกันเป็นเจ้าอิทธิพลในภูมิภาคเอเชีย รถไฟขบวนที่ชื่อว่า ประเทศไทย จำเป็นต้องอ้าแขนรับอิทธิพลจากค่ายทุนนิยม ทั้ง ด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะอิทธิพลจากสหรัฐอเมริกา

ในช่วงปี พ.ศ. 2503-2518 สหรัฐอเมริกาเป็นแหล่งเงินทุนต่างประเทศรายใหญ่ที่สุดของไทย และมีบทบาทสำคัญมากในการวางรากฐานทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะระบบสาธารณสุขป้อนพื้นฐานต่างๆ

‘น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ’ สโลแกนติดหูตั้งแต่ก่อนเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ภายใต้รัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือรูปธรรมที่ชัดเจนของการยกเครื่องเศรษฐกิจไทยภายใต้ความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ นับเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจไทยยุคใหม่ พลิกจากประเทศที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจโดยภาคเกษตรกรรมเป็นหลักไปสู่ภาคอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า

ทั้งนี้ จุดประสงค์ที่แท้จริงของสหรัฐฯ คือการใช้ไทยเป็นหัวหอกในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ที่กำลังเบ่งบานในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผลพลอยได้ที่ตามมา คือการทำให้เศรษฐกิจของประเทศพัฒนาอย่างพลิกผัน พร้อมการเกิดขึ้นของกลุ่มนายทุนและนักธุรกิจหน้าใหม่ๆ ที่เริ่มสั่งสมอำนาจทางเศรษฐกิจ และกลายเป็นผู้เล่นสำคัญในบริบทเศรษฐกิจการเมืองไทยในอีกหลายทศวรรษต่อมา

ในแง่ของการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง ช่วงเวลาที่ถือเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อสำคัญ คือช่วงเวลา 3 ปีนับตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519

หลังจากประเทศไทยอยู่ภายใต้รัฐบาลทหารมายาวนาน โดยเฉพาะตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2500 กลุ่ม/พลังที่เป็นชนชั้นนำในเวลานั้น รวมถึงมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา เล็งเห็นว่านี่คือหนึ่งในภัยคุกคามสำคัญ จำเป็นต้องสกัดกั้นให้เด็ดขาด โดยใช้อำนาจทั้ง 3 แขนง คืออำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

ทั้งนี้ กลุ่ม/พลังที่เริ่มมีบทบาทขึ้นมา คือนักศึกษาและประชาชนคนทั่วไปที่ออกมาชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตย จนนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาฯ

เหตุการณ์ดังกล่าว นับว่าเป็นการแสดงพลังของกลุ่มมวลชนที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยศัตรูของประชาชนในเวลานั้น คือเครือข่ายเผด็จการ ‘ถนอม-ประภาส-ณรงค์’ ที่สืบทอดอำนาจรัฐมายาวนาน

หลังจากประชาชนได้รับชัยชนะ เส้นทางประชาธิปไตยเริ่มแตกหน่ออีกครั้ง แต่ยังไม่ทันผลิบาน รถไฟขบวนนี้ก็กลับวนเข้าสู่อุโมงค์รัฐประหารอีกครั้งภายใต้ศอกนาฏกรรมในวันที่ 6 ตุลาคม 2519

ช่วงเวลาดังกล่าว เราจะเห็นอิทธิพลของการใช้อำนาจทางวัฒนธรรม ควบคุมปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่อาจกระทบความมั่นคงของรัฐ ภายใต้ ‘ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข’ อย่างเข้มงวด ขณะเดียวกันก็ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมความนิยมในกลุ่ม

ชนชั้นนำไปพร้อมๆ กัน

ล่วงเข้าสู่ทศวรรษ 2520 เศรษฐกิจไทยพัฒนาไปอีกขั้น จุดเปลี่ยนสำคัญเริ่มต้นในยุคที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรกในปี พ.ศ. 2523 มีการพัฒนาอุตสาหกรรมครั้งใหญ่ ทั้งจากการทุ่มทุนสร้าง Eastern Seaboard เพื่อรองรับการย้ายฐานการผลิตของมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะญี่ปุ่น รวมถึงการค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติเอราวัณที่เป็นการบุกเบิกอุตสาหกรรมพลังงานและปิโตรเคมี จนได้รับการขนานนามว่าเป็นยุค ‘โชติช่วงชัชวาล’

แง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจ คือตลอดการดำรงตำแหน่ง 8 ปีเศษ รวม 3 วาระของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นช่วงเวลาที่ก่อให้เกิดวลี ‘ประชาธิปไตยครึ่งใบ’ ลักษณะสำคัญคือมีรัฐธรรมนูญ มีสภา และมีการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

ทว่าความพิเศษหรือ ‘ครึ่งใบ’ ที่ว่านั้น คือการมีนายกรัฐมนตรีที่สัมพันธ์กับกลุ่มทหาร ใกล้ชิดกับสถาบันกษัตริย์และเครือข่าย มีการทำงานร่วมกันระหว่างคณะทหารกับคณะรัฐมนตรี และมีกฎหมายที่ให้อำนาจทหารแทรกแซงการเมืองได้

ช่วงที่ 2: รัฐบาลไม่มั่นคง แต่ระบอบการปกครองมั่นคง (2531-2544)

ในยุครัฐบาลทหาร ก่อนหน้าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สถานการณ์ที่ ‘รัฐบาลมั่นคง และระบอบการปกครอง

มั่นคง' ดำเนินต่อเนื่องมาได้

แต่เมื่อเข้าสู่ยุครัฐบาลที่มาจากพรรคการเมือง ซึ่งเริ่มตั้งแต่รัฐบาลพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2531 สภาวะการเมืองไทยก็เข้าสู่ยุค 'รัฐบาลไม่มั่นคง แต่ระบอบการปกครองมั่นคง' กล่าวคือไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีพลังอำนาจพอที่จะครองเก้าอี้ในรัฐสภาเกินกว่าครึ่งหนึ่งได้

ยุคนี้จึงเป็นยุคของการตั้ง 'รัฐบาลผสม' มีการต่อรองและแย่งชิงเก้าอี้รัฐมนตรีในพรรคร่วมรัฐบาลหลายต่อหลายครั้ง โดยตลอดระยะเวลา 3 ปีที่พลเอกชาติชายดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประเด็นที่เป็นปัญหาและถูกโจมตีมากที่สุด คือเรื่องทุจริตคอร์รัปชัน จนได้รับฉายาว่า 'บุฟเฟต์คาบิเน็ต' (Buffet Cabinet) กล่าวคือเป็นคณะรัฐมนตรีที่มีกรณีคดีโกงเป็นล่ำเป็นสัน เปรียบเหมือนการรับประทานอาหารบุฟเฟต์ที่ทุกคนจ้องตักอาหารใส่จานแบบไม่อั้น

เมื่อเผชิญทางตัน รถไฟขบวนเดิมก็หันหลังกลับเข้าอุโมงค์เก่าที่คั่นเคย คือการรัฐประหารโดยพลเอกสุจินดา คราประยูร ซึ่งแม้ไม่มีการคัดค้านอย่างรุนแรง แต่คณะรัฐประหารก็รีบคืนอำนาจให้ประชาชนโดยการตั้งพลเรือเอกเป็นนายกรัฐมนตรี แต่เมื่อพลเอกสุจินดาเตรียมต่อต่ออำนาจ ก็สร้างความไม่พอใจแก่ประชาชนจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มพลังชนชั้นกลางใหม่ในเมืองที่เริ่มมีฐานะจากการขยายตัวของเศรษฐกิจและมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการเข้าสู่อำนาจ ลุกลามไปสู่การชุมนุมประท้วง

ขับไล่ ก่อนลงเอยด้วยการที่รัฐใช้ความรุนแรงกับประชาชนอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม 2535

ท้ายที่สุด สถานการณ์ก็คลี่คลาย หลังในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีรับสั่งให้ตัวแทนคู่ขัดแย้ง คือพลเอกสุจินดา คราประยูร และพลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าฯ ก่อนที่พลเอกสุจินดา จะตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งในอีกไม่กี่วันถัดมา เพื่อเปิดทางให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่

วิธีการนี้ คล้ายคลึงกับกรณีที่เกิดขึ้นในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ในหลวงรัชกาลที่ 9 พร้อมด้วยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงมีพระราชดำรัสผ่านโทรทัศน์ในช่วงหัวค่ำ มีใจความสำคัญว่า ผู้นำเผด็จการทหารได้เดินทางออกนอกประเทศไปแล้ว และทรงแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี

จุดที่น่าสังเกตในช่วงเวลานี้ คือแม้รัฐบาลจะไม่มั่นคง แต่ระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขยังมั่นคงไม่สั่นคลอน มีหน้าซำยังทวีความเคารพนับถือในหมู่ประชาชน ด้วยพระบารมีในการช่วยคลี่คลายความขัดแย้งทางการเมือง

ช่วงที่ 3: รัฐบาลมั่นคง แต่ระบอบการปกครองไม่มั่นคง (2544-2549)

ยุคต่อมา คือยุครัฐบาลทักษิณที่พรรคไทยรักไทยชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้น สถานการณ์กลับตาลปัตรแบบพลิก

ฝ่ามือ คือ ‘รัฐบาลมั่นคง ระบอบการปกครองไม่มั่นคง’ กล่าวคือ รัฐบาลใช้ประโยชน์จากรัฐธรรมนูญปี 40 กุมอำนาจเข้มแข็งอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน แต่อำนาจทั้งหมดไปรวมอยู่ที่อดีตนายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร หรือที่เรียกว่า ‘ระบอบทักษิณ’

เป็นช่วงเวลาสั้นๆ แต่มีนัยสำคัญอย่างยิ่ง

ด้วยพื้นที่เป็นทั้งข้าราชการตำรวจและนักธุรกิจ ทำให้ทักษิณ ชินวัตร มีแต้มต่อในการเข้าถึงเครือข่ายอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งสั่งสมมายาวนานตั้งแต่สมัยที่ก้าวเข้าสู่แวดวงการเมืองใหม่ๆ ช่วงต้นทศวรรษ 2530

ยิ่งกว่าไปนั้น ทักษิณสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากอำนาจทางวัฒนธรรมได้อย่างที่ไม่เคยมีรัฐบาลไหนเคยทำได้มาก่อน ทั้งในช่วงก่อนและหลังได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2544

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการจัดรายการ ‘นายฯ ทักษิณพบประชาชน’ ทุกเช้าวันเสาร์ ผ่านคลื่นวิทยุ 92.50 MHz ตามแบบที่ประธานาธิบดีโรสเวลต์แห่งสหรัฐฯ คุยข้างเตาผิงกับประชาชน

ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารและเข้าถึงประชาชนทั่วประเทศ

เมื่อการสื่อสารมาบรรจบกับผลงานที่เป็นรูปธรรม รัฐบาลที่นำโดยพรรคไทยรักไทยสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน

รากหญ้าให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ ความนิยมในตัวของทักษิณ
รวมถึงรัฐบาล จึงพุ่งสูงเป็นประวัติการณ์

ทว่าในอีกมุมหนึ่ง นั่นคือสัญญาณของรอยร้าวครั้งใหม่
ที่สะท้อนภาวะ ‘รัฐบาลมั่นคง ระบอบการปกครองไม่มั่นคง’
เนื่องจากกลุ่ม/พลังดั้งเดิมที่เคยกุมทั้งอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ
และวัฒนธรรมไว้ได้ เริ่มเล็งเห็นว่า อำนาจเหล่านั้นกำลังถูก
เคลื่อนย้ายถ่ายเทไปยังฮีโร่คนใหม่ ที่มีชื่อว่า ทักษิณ ชินวัตร

มองย้อนไป นั่นคือครั้งแรกที่กลุ่ม/พลังที่โดยสารอยู่ใน
โบกี้ท้ายสุด คือกลุ่มมวลชนคนรากหญ้า ได้สัมผัสผลประโยชน์
ที่เป็นรูปธรรมของคำว่าประชาธิปไตย เกิดเป็นวาทกรรม
‘ประชาธิปไตยกินได้’ และกลายเป็นต้นกำเนิดของกลุ่มมวลชน
คนเสื้อแดงในเวลาต่อมา

ผลที่ตามมาคือทฤษฎีและวาทกรรม ‘สองนครา
ประชาธิปไตย’ ที่คนชนบทเป็นผู้เลือกรัฐบาล แต่คนในเมือง
เป็นผู้ล้มรัฐบาล จนเกิดการแบ่งแยกชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ
กับคนรากหญ้าในต่างจังหวัดออกจากกันและเป็นจุดเริ่มต้น
ของ**ทศวรรษแห่งความขัดแย้ง** บางตำราใช้คำว่า**ทศวรรษที่
สูญหาย** จากสภาวะการเมืองและเศรษฐกิจที่สั่นคลอนอัน
เนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองที่ฝังรากลึกอย่างไม่เคย
เป็นมาก่อน

ช่วงที่ 4: รัฐบาลไม่มั่นคง และระบอบการปกครอง ไม่มั่นคง (2549-ปัจจุบัน)

หลังรัฐประหารในปี 2549 ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ยุคเลวร้ายที่สุด คือ ‘รัฐบาลไม่มั่นคง ระบอบการปกครองไม่มั่นคง’ กล่าวคือเกิดคณะรัฐมนตรีหลายชุด แล้วก็ถูกล้มไป การเมืองแบ่งเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านทักษิณ ก่อนจะถูกกลามบานปลายกลายเป็นความขัดแย้งเสื้อเหลือง-เสื้อแดง

แม้จะมีการทำรัฐประหารในปี 2557 แต่ก็ยุติความขัดแย้งได้ชั่วคราว การเลือกตั้งในเดือนมีนาคม 2562 ทำให้รัฐบาลชั่วคราวของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และคณะ คสช. เปลี่ยนเป็นรัฐบาลผสมของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา แต่ลักษณะของ ‘รัฐบาลไม่มั่นคง ระบอบการปกครองไม่มั่นคง’ ยังคงเหมือนเดิม

นั่นคือภูมิทัศน์ทางการเมืองที่สืบเนื่องมาตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ในแง่การเข้าถึงอำนาจทางเศรษฐกิจนั้น หากย้อนไปในอดีต การที่ใครสักคนจะเริ่มต้นทำธุรกิจใหม่ ถือเป็นเรื่องที่ยากพอสมควร ปัจจัยสำคัญคือการเข้าถึงทรัพยากร ลำพังการมีเงินทุนสูงๆ หรือมีอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องเข้าถึงอำนาจการเมืองด้วย

แต่ในปัจจุบัน สถานการณ์เช่นนั้นค่อยๆ เปลี่ยนไปตาม การพัฒนาเทคโนโลยีที่เข้ามา ‘ดิสรัปต์’ โลกนี้จากหน้ามือเป็น หลังมือ

เทคโนโลยีมอบอำนาจให้กับคนทุกคนอย่างไม่เคยเกิดขึ้น มาก่อน เราสามารถเข้าถึงข้อมูลจากทั่วโลกชั่วพริบตา อะไรเกิดขึ้นที่โตเกียว ลอนดอน นิวยอร์ก ก็สามารถเกิดขึ้นได้ที่เชียงใหม่ ในเสี้ยววินาที เทคโนโลยีหลอมรวมเศรษฐกิจ-วัฒนธรรม- ค่านิยมโลกให้เขยิบมาอยู่ใกล้กันเพียงปลายนิ้วคลิก

ทุกวันนี้ เพียงแค่ทุกคนมีสมาร์ทโฟน มีอินเทอร์เน็ต ก็ สามารถเปิดร้านขายของได้ทันทีผ่านแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย ต่างๆ คนทั่วไปสามารถเป็นพ่อค้าแม่ค้าได้โดยไม่ต้องลงทุนอะไร มากมาย ผู้ประกอบการที่มองเห็น pain point หรือความ ต้องการของตลาดที่ยังไม่มีคนแก้ไขสามารถระดมทุนจนกลายเป็นสตาร์ทอัพระดับยูนิคอร์นได้

อย่างไรก็ดี ยังคงมีบางอุตสาหกรรมที่จำกัดอยู่เฉพาะ กลุ่มทุนใหญ่ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจสูง เช่น อุตสาหกรรม พลังงาน ธนาการ โทรคมนาคม เครื่องดื่มบางประเภท ไป จนถึงอุตสาหกรรมที่ใช้ระบบการสัมปทานโดยรัฐ เกิดเป็นเครือข่ายอุปถัมภ์ที่นิยมใช้กลยุทธ์เข้าถึงฐานอำนาจเพื่อต่อรองผล ประโยชน์หรือการกีดกันผู้เล่นรายใหม่ๆ ไม่ให้เข้าถึงทรัพยากรที่ ถือครองมาเป็นเวลานาน

อำนาจต่อมาที่ผมอยากพูดถึงในส่วนนี้ คืออำนาจทางวัฒนธรรม เป็นอำนาจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสุดขีด โดยที่กลุ่มชนชั้นนำ-ชั่วอำนาจเก่าอาจไม่ทันรู้ตัว แต่มีผลอย่างยิ่งต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ปัจจัยที่เป็นตัวเร่งสำคัญ คือเรื่องเทคโนโลยี

หากย้อนเวลาไปเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เรื่อยมาถึง 6 ตุลาคม 2519 กลุ่ม/พลังที่ยึดกุมอำนาจทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะสื่อมวลชนที่มีผลต่อความรู้รับรู้ของคนหมู่มาก คือกลุ่มชนชั้นนำ รวมถึงรัฐบาลทหาร

ช่วงทศวรรษ 2500 ภายใต้รัฐบาลเผด็จการสฤษดิ์-ถนอม-ประภาส แทบไม่มีสื่อกลางที่นำเสนอความคิดใหม่ๆ สู่อาณาประชาราษฎร์ หนังสือที่นำเสนอแนวคิดก้าวหน้าถูกเผาทำลาย สื่อมวลชนถูกปิดกั้น ยิ่งไปกว่านั้นคือถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐบาลเผด็จการในการบิดเบือนข้อเท็จจริง ประโคมโฆษณาชวนเชื่อ สุมเชื้อไฟแห่งความเกลียดชัง

ดังเช่นกรณีของหนังสือพิมพ์ดาวสยาม และสถานีวิทยุยานเกราะ ที่มีส่วนอย่างยิ่งในการยุยงปลุกปั่นประชาชนให้ใช้ความรุนแรงกับกลุ่มนักศึกษา จนนำไปสู่เหตุการณ์อัปยศในเช้าวันที่ 6 ตุลาคม 2519

ปรากฏการณ์ดังกล่าว สะท้อนว่าคนที่ทำหน้าที่เป็น ‘Gate Keeper’ ผู้คุมประตูซึ่งมีบทบาทในการควบคุมอำนาจ

ทางวัฒนธรรมนั้น ตกอยู่ในมือของคนกลุ่มเล็กๆ ที่ยึดกุมและบริหารอำนาจทั้ง 3 แกนไว้อย่างเหนียวแน่น

แต่ในฐานะคนทำสื่อยุคปัจจุบัน ผมมีข้อสังเกตส่วนตัวว่า ในอนาคตปรากฏการณ์เช่นนี้มีโอกาสเกิดขึ้นน้อยมาก หรืออาจไม่มีทางเป็นไปได้เลย ปัจจัยสำคัญคือความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด โดยเฉพาะเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร

สิ่งที่เกิดขึ้นคือสื่อยุคใหม่จะควบคุมยากขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่ยุคที่สื่อดั้งเดิมอย่างวิทยุโทรทัศน์เริ่มมีการเปิดเสรี จากแต่เดิมที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลและกองทัพ ต่อเนื่องมาถึงยุคที่โทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ตเริ่มแพร่หลาย เกิดแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่ทำให้ทุกคนกลายเป็นสื่อได้ จนถึง การเปลี่ยนแปลงระลอกล่าสุด คือการพัฒนาาระบบ Generative AI หรือแชตจีพีที

สื่อใหม่ และเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ เปลี่ยนดุลอำนาจทางวัฒนธรรมไปอย่างมหาศาล เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ‘Super-Empowered Individuals’ คือคนธรรมดาถูกมอบอำนาจจนสามารถกลายเป็นซูเปอร์ฮีโร่ได้ในชั่วข้ามคืน โดยเฉพาะจากอำนาจทางวัฒนธรรม คือการใช้พื้นที่สื่อของตัวเองให้เป็นประโยชน์ ผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ จนกระทั่งสามารถสร้างอิมแพ็คบางอย่างแก่สังคมได้

หลายกรณี มีคนที่ใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้เพื่อเข้าถึงอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองได้ จากเดิมในอดีตที่กลุ่ม/

พลังผู้กุมอำนาจหลัก มักเริ่มต้นจากการเข้ายึดกุมอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจให้ได้ก่อน แล้วจึงขยายไปสู่อำนาจทางวัฒนธรรม กลายเป็นว่าในปัจจุบัน โดยเฉพาะในช่วงสิบปีที่ผ่านมา คนจำนวนไม่น้อยเริ่มต้นจากการสั่งสมอำนาจทางวัฒนธรรมก่อน เพื่อให้ตนเข้าถึงอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจได้ในภายหลัง

ตัวอย่างที่ดีที่สุดที่สะท้อนว่าการเข้าถึงอำนาจทางวัฒนธรรมเปลี่ยนไปแล้วอย่างสิ้นเชิง คือกรณีของ ‘พิมรีพาย’ อินฟลูเอนเซอร์และแม่ค้าออนไลน์ชื่อดัง

ลองนึกภาพเล่นๆ ว่า หากย้อนไปเมื่อ 20 ปีก่อน คนอย่างคุณพิมรีพายไม่มีทางแจ้งเกิดได้ภายใต้บริบทการสื่อสารและเทคโนโลยีที่มีในขณะนั้น

แต่ด้วยบริบทของสื่อและเทคโนโลยียุคปัจจุบัน ทำให้พิมรีพายสามารถสร้างตัวตนจนขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้ยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจได้ และกลายเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อคนหนุ่มมากได้ในที่สุด

นี่คือผลจากความเปลี่ยนแปลงอำนาจทางวัฒนธรรมอย่างมหาศาล ที่สำคัญคือมันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ชั่วอำนาจเดิมตามไม่ทัน ปรับตัวช้า และอาจไม่รู้ตัวด้วยซ้ำว่าพวกเขาไม่สามารถใช้วิธีเก่าๆ ในการควบคุม ยึดกุม กระทั่งรักษาอำนาจประเภทนี้ได้อีกต่อไป

มองในสเกลระดับโลก Ian Bremmer ประธาน Eurasia Group สถาบันวิจัยด้านความเสี่ยงการเมืองโลก ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจว่าเรากำลังเข้าสู่ยุค technopolar world คือโลกแบ่งขั้วด้วยเทคโนโลยี ประเด็นสำคัญคือบริษัทเทคโนโลยียักษ์ใหญ่จะมีอำนาจมากกว่ามหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาและจีนด้วยซ้ำ เพราะผลิตภัณฑ์และบริการของเขากุมอำนาจวัฒนธรรมที่เข้าถึงระดับความคิด จิตใต้สำนึก หรือสารเคมีในสมองของผู้ใช้ (user) โดยมีเบื้องหลังพลังการพวกเรานั้นคือความชาญฉลาดของปัญญาประดิษฐ์

ในรอบ 10 กว่าปีที่ผ่านมา หลายเหตุการณ์พิสูจน์แล้วว่ารัฐบาลแต่ละประเทศวิ่งตามบริษัทเทคโนโลยีเหล่านี้ไม่ทัน จึงเกิดปัญหาข่าวปลอม การแทรกแซงการเลือกตั้ง การล้วงข้อมูลส่วนบุคคล อาชญากรรมทางไซเบอร์ และอื่นๆ อีกมากมาย

ทว่าปัญหาของยุคไซเวิลมีเดียยังไม่ทันได้รับการแก้ไข ตัวละครอย่าง Generative AI ก็ปรากฏขึ้น พวกมันพัฒนาด้วยอัตราเร่งแบบ exponential ที่แม้แต่นักวิจัยและพัฒนาที่ยังคาดไม่ถึงจนต้องออกมาขอร้องให้หยุดการพัฒนาชั่วคราว เพราะโลกยังไม่พร้อมกับสิ่งนี้ ถึงขั้น Yuval Noah Harari ผู้เขียนหนังสือ Sapiens ออกมาเตือนหลายครั้งว่านี่อาจเป็นการสิ้นสุดของมนุษยชาติ

บริษัทเทคโนโลยีเหล่านี้เปรียบเสมือนรัฐบาลที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีอำนาจอธิปไตยเป็นของตัวเอง ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเอง

กลับมาที่การเมืองไทย ภาพสะท้อนที่ชัดเจนที่สุดของปรากฏการณ์นี้ คือการเคลื่อนไหวบนท้องถนนและโลกออนไลน์ของคนรุ่นใหม่ที่เรียกกันในวงการสื่อว่า “คนรุ่นโบขาว” และความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา

งานวิจัยของ อาจารย์สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ในช่วงเลือกตั้ง 2566 ที่ผ่านมา ชี้ว่า ตัวแปรสำคัญที่ทำให้คนตัดสินใจเลือกพรรคใดพรรคหนึ่งในการเลือกตั้งครั้งนี้ ต่างจากการเลือกตั้งครั้งก่อนๆ อย่างมีนัยสำคัญ

ในอดีตนั้น มี 4 ตัวแปรหลักที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ คือ นโยบาย, ความสัมพันธ์และอิทธิพลของ ‘บ้านใหญ่’ ในพื้นที่, ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และความชื่นชอบในตัวบุคคล ทว่าในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ซึ่งพรรคก้าวไกลได้คะแนนเป็นอันดับหนึ่งอย่างเหนือความคาดหมาย มีตัวแปรใหม่ที่เพิ่มเข้ามา และเป็นตัวชี้ขาดในช่วงโค้งสุดท้าย เรียกว่า ‘3S’ คือ Story, Speech และ Sensation

กล่าวโดยสรุปคือ พรรคก้าวไกลใช้กลยุทธ์การสื่อสารได้อย่างมีพลัง เข้าถึงคนหมู่มาก จากเรื่องราวหรือ ‘Story’ ที่นำเสนอ จาก ‘Speech’ ที่แกนนำพรรคขึ้นไปพูดบนเวทีที่ีเบตและปราศรัย ผ่านวิธีการสื่อสารที่เน้น ‘Sensation’ คือการสร้างอารมณ์และความรู้สึกร่วม

ทั้งหมดนี้ เกิดขึ้นภายใต้การเข้าถึงเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบใหม่ เช่น TikTok ที่มีเบื้องหลังคือเอไอ ซึ่งพรรค

ก้าวไกลสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เป็นการใช้อำนาจทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่อำนาจทางการเมือง

ในแง่นี้ ชัยชนะของพรรคก้าวไกล อาจทำให้ทฤษฎี ‘สองนคราประชาธิปไตย’ ของเอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่เสนอว่าการเมืองไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2530 เป็นต้นมา ‘คนต่างจังหวัดเลือกรัฐบาล คนกรุงเทพฯ สัมรัฐบาล’ นั้นอาจหมดอายุขัย ไม่เป็นจริงอีกต่อไป

หากพิจารณาในแง่อำนาจ 3 แกน จะเห็นว่าอำนาจทางการเมืองนั้น ผู้กุมอำนาจหลักยังเป็นกลุ่มเดิมเสมอมา อำนาจทางเศรษฐกิจเริ่มคลี่คลายและกระจายไปสู่กลุ่มใหม่ๆ บ้าง ขณะที่อำนาจทางวัฒนธรรม เปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ และนับวันจะยังเป็นอำนาจที่ทรงพลังมากขึ้นเรื่อยๆ

คำถามคือ แล้วเมื่อไหร่อำนาจทางวัฒนธรรมจะผงาดขึ้นมาชนะอำนาจทางการเมือง

5 ปี? 10 ปี? หรืออาจนานกว่านั้น เรื่องนี้ผมยังไม่มีคำตอบเช่นกัน แต่นั่นคือเหตุผลว่าทำไมผมจึงตั้งชื่อปาฐกถาชิ้นนี้โดยใส่คำว่า ‘แซตจีพีที’ เข้ามาด้วย

เพราะในอนาคต แซตจีพีทีจะยิ่งทำให้คนคนหนึ่งกลายเป็น Super-Empowered Human ได้ในชั่วข้ามคืน คนธรรมดาจะสามารถเขียนหนังสือเหมือนนักวิชาการระดับเทพได้ กลายเป็นนักธุรกิจที่เก่งที่สุดในโลกได้ เด็กจบใหม่สามารถเขียน

แผนกลยุทธ์ได้ไม่ต่างจากผู้บริหารระดับสูง เราสามารถเข้าถึงคนหมู่มากได้โดยการบริหารอำนาจทางวัฒนธรรม

Generative AI และเซตจีพีที จะกลายเป็นตัวแปรสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในช่วงเวลาอย่างน้อยหนึ่งทศวรรษถัดจากนี้

ไม่มีอีกแล้วกับวิทยุยานเกราะ ไม่มีอีกแล้วกับดาวสยาม ไม่มีใครสามารถตามสอดส่องและควบคุมสื่อที่อยู่ในมือทุกคนได้อีกต่อไป

บทเรียนและข้อเสนอแนะ

ถึงตรงนี้ สิ่งที่ผมรวมถึงใครหลายคนอาจสงสัย คือสังคมไทยจะก้าวต่อไปอย่างไร มีหนทางใดที่จะช่วยให้รถไฟขบวนนี้หลุดพ้นจากวังวนเดิมๆ หรือไม่

ในเบื้องต้น หากพิจารณาตามฉากทัศน์ที่อาจารย์ชาญวิทย์ เกษตรศิริ วิเคราะห์ไว้ในปาฐกถาเมื่อปี 2562 ว่าการต่อสู้ในช่วงเวลาถัดจากนี้ ระหว่าง 1) ตัวแทนของเครือข่ายอำนาจเดิม บารมีเดิม เงินทุนเดิม ความคิดเดิม ขนชั้นเดิม กับ 2) ตัวแทนของเครือข่ายอำนาจใหม่ บารมีใหม่ เงินทุนใหม่ ความคิดใหม่ ขนชั้นใหม่ มีผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ 3 แบบ คือ

1. เสมอกัน

กล่าวคือ ขั้วหรือฝ่ายทั้งสอง จะต่อสู้กันไปอีกระลอก

ในและนอกระบบสภา โดยที่ไม่มีฝ่ายใดชนะหรือแพ้เด็ดขาด ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แต่สิ่งที่ต้องแลกมาคือความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

2. ฝ่ายเดิม ชนะ

กล่าวคือ ขั้วอำนาจเดิม ใช้วิธีการเดิม เพื่อรักษาหรือ ทวงคืนอำนาจเดิมของตน ผ่านสองกลไกหลัก คือการรัฐประหาร และการสร้างกฎหมายกึ่งพิสดารผ่านการเขียนรัฐธรรมนูญ

3. ฝ่ายใหม่ ชนะ

กล่าวคือ ขั้วหรือฝ่ายทั้งสอง จะต่อสู้กันไปทั้งในและนอกระบบสภาตามแนวทางของตน จนกว่าจะแพ้หรือชนะเด็ดขาด ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจจะเกิดความรุนแรงและสูญเสียครั้งใหญ่ ดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วในอดีต

แน่นอนว่าด้วยความรู้ความสามารถของผม คงไม่อาจฟันธงหรือชี้ชัดได้ว่าจุดจบจะลงเอยแบบใด แต่ผมมีข้อสังเกตบางประการที่อยากชี้ให้เห็น

ประการแรก การช่วงชิงอำนาจไม่ใช่เรื่องแปลก ในประเทศประชาธิปไตยทั่วไป ปรากฏให้เห็นการคั่งงำกันระหว่างฝ่ายอนุรักษ์นิยมและเสรีนิยมอยู่เสมอ ผลัดกันชนะและแพ้แล้วแต่ยุคสมัย ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน

ทว่าจุดที่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ และเป็นเรื่องน่าเศร้า อยู่น้อยน้อย คือทุกครั้งที่เราเจอทางตัน แทนที่เราจะต่อสู้และหาทางออกร่วมกันไปตามระบบ ผู้มีอำนาจกลับใช้วิธีตัดจบเกม ด้วยการล้มกระดานเสมอ

เหตุการณ์การเลือกตั้งปี 2566 ที่เพิ่งได้นายกรัฐมนตรีที่ผ่านมาเป็นกระจกสะท้อนความจริงนี้ได้ดี เรามีเครื่องมือ กลไก และคณิตศาสตร์ทางการเมืองที่ห่อหุ้มด้วยนิติศาสตร์ทางอำนาจที่ทำให้พรรคอันดับหนึ่งจากมติประชาชนไม่สามารถฝาด่านสมาชิกวุฒิสภาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลได้

ข้อสังเกตประการถัดมา ผมเห็นว่าการต่อสู้ทางอำนาจที่ยืดเยื้อมาเป็นเวลาเกือบศตวรรษ ระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็น ‘แบบไทยๆ’ หรือ ‘แบบครึ่งใบ’ นั้น เป็นเพียงฉากสมมติที่ผู้มีอำนาจตัวจริงเล่นละครตบตาให้เห็นเป็นครั้งคราวว่า ‘อำนาจ’ เป็นสิ่งที่สามารถต่อรองและแบ่งสรรกันได้ แต่เมื่อพิจารณาให้ดี จะเห็นว่าท้ายที่สุดแล้ว การจัดสรรและควบคุมอำนาจนำดังที่ไล่เรียงมาตั้งแต่ต้น เป็นไปในลักษณะของ ‘winner takes all’ เท่านั้น

ไม่มีการแบ่งหรือจัดสรรอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยอย่างอย่างแท้จริง

มีแต่ชวากับดำ ศูนย์กับหนึ่ง ซ้ายกับขวา

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ร่วมศตวรรษ และการตรวจสอบเส้นทางของรถไฟที่ชื่อประเทศไทยตลอดกว่าร้อยปีที่ผ่านมา ผมมองไม่ออกว่าเราจะหลุดจากวังวนนี้ได้อย่างไร เราจะเดินหน้ากันต่ออย่างไร ขั้วอำนาจใหม่/วิสัยทัศน์ใหม่ จะมีโอกาสได้รับการจัดสรรอำนาจอย่างแท้จริงหรือไม่

ผมคิดว่านี่เป็นหนึ่งในเหตุผลที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์คนรุ่นใหม่สิ้นหวังจนก่อตั้งกลุ่ม “อยากย้ายประเทศ”

ท่ามกลางความมืดมิด ผมนึกถึงประโยคของอาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่กล่าวไว้ว่า “หมูนเข้มนาฬิกากลับก็ครั้ง เข้มาก็เดินหน้าเสมอ”

หากวิเคราะห์อย่างมีความหวังและมองโลกในแง่ดี ผมคิดว่ามีหนทางที่พอจะเป็นไปได้

ในช่วงต้น ผมกล่าวถึงอำนาจ 3 แกนหลัก คืออำนาจทางการเมือง อำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางวัฒนธรรม

แต่เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาหน้าที่การงานที่ผมทำอยู่คือ สื่อมวลชน รวมถึงในฐานะพลเมืองของประเทศว่าเรามีส่วนช่วยอะไรได้บ้าง จึงตระหนักว่ามีอีกสองอำนาจใหญ่ๆ ที่เราอาจหลงลืมไป

อำนาจที่ว่านั่น คือ อำนาจของเวลา และอำนาจทางปัญญา

อำนาจทางเวลาคือกาลเวลานั้นมักอยู่ข้างความเปลี่ยนแปลง อยู่ข้างยุคสมัยใหม่เสมอ นาฬิกาจะยังคงเดินไปข้างหน้าอยู่ทุกเมื่อเชิ้อวัน ไม่มีวันย้อนกลับ

ฟังดูเหมือนเป็นสัจธรรมที่ธรรมชาติไม่อาจฝืน แต่ต้องไม่ลืมว่าอำนาจทางเวลาจะเกิดขึ้นได้จริงนั้น คนที่อยู่ข้างกาลเวลาก็ต้องลงมือทำอะไรสักอย่างควบคู่กันไปด้วย ไม่ใช่ขนอรองมืออเท้า

จากประวัติศาสตร์เราเห็นข้อเท็จจริงหนึ่งว่า ชั่วอำนาจเก่ามีพลังในการลงหลักปักฐานทางความคิด และสามารถแพร่กระจายวิสัยทัศน์เหล่านั้นจนโน้มน้าวให้คนที่มิ ‘แนวคิดใหม่/วิสัยทัศน์ใหม่’ ในช่วงเวลาหนึ่ง ยอมละทิ้งหรือเปลี่ยนอุดมการณ์ได้ เมื่อกาลเวลาผ่านไป อย่างที่เราเคยเห็นมาแล้วว่า นักศึกษาและคนเดือนตุลาจำนวนไม่น้อย มีแนวคิดที่เปลี่ยนไปจากหน้ามือเป็นหลังมือตามอายุขัยที่เพิ่มขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “คนหนุ่มสาวที่ไม่เป็นลิเบอร์ลันนั้นไม่มีหัวใจ คนแก่ๆ ที่ไม่เป็นคอนเซอร์เวทีฟนั้นไม่มีสมอง” หรือ “เมื่อเงินพูด ความยุติธรรมจะเงียบลง”

นั่นหมายความว่า อำนาจทางเวลา อาจไม่ได้ทรงพลานุภาพจริงอย่างที่หลายคนคาดหวัง

เพราะเมื่อเวลาเปลี่ยน คนก็เปลี่ยนความคิดได้

อีกมุมของอันตรายในการมองโลกแง่ดีเรื่องอำนาจทางเวลามากเกินไป คือสิ่งที่อาจารย์ธงชัย วินิจจะกูล ตั้งข้อสังเกตไว้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์กระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย

ใจความสำคัญคือหลักนิติธรรมอันบิดเบี้ยวของไทยในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา กาลเวลาไม่สามารถช่วยอะไรได้เลย...

อาจารย์ธงชัย วินิจจะกุล กล่าวไว้ในการปาฐกถาป่วยอิงภากรณ ว่า

“ประชาชนเหลืออดแล้วกับการแทรกแซงกระบวนการตุลาการเพื่อเป็นเครื่องมือของความมั่นคง และกับการที่สถาบันตุลาการ ‘อยู่เป็น’ ถวายตัวรับใช้รัฐอธิปไตย ถวายใจรับใช้ผู้ยิ่งใหญ่ แทนที่จะรับใช้ความยุติธรรม นิติรัฐแบบนี้ผิด และจะต้องยุติพอกันที ประเทศไทยต้องการการปกครองของกฎหมาย ไม่ใช่การปกครองของผู้ยิ่งใหญ่ด้วยกฎหมาย ไม่ใช่นิติธรรมอย่างเด็ดขาด”

อาจารย์ธงชัยยังกล่าวถึง อ.ปวย ด้วยว่า “ป่วย อิงภากรณ นามนี้หมายถึงความซื่อสัตย์ เรามักเข้าใจว่าความซื่อสัตย์ของท่านหมายถึงการไม่โกงกิน แต่ความซื่อสัตย์ของท่านที่เราไม่ค่อยพูดถึงกันนักคือ การไม่ทรยศหลักการที่ท่านยึดถือ ท่านยอมงอไม่ได้ ขอ ‘อยู่ไม่เป็น’ ดีกว่า ถึงแม้ว่าจะทำให้ท่านอยู่ไม่ได้ก็ตาม ความสัตย์ประเภทนี้ต้องมีศรัทธาและมีความกล้าหาญที่จะรับผลของการไม่ยอมงอ”

อาจารย์กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย เคยกล่าวถึงประเด็นนี้เช่นกันว่า “นักกฎหมายที่ไม่ได้ตระหนักในหลักนิติธรรมและหลักประชาธิปไตย คุณกลายเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับคนที่ใช้อำนาจ

โดยมิชอบ เพราะคุณไม่ตั้งคำถามเลย”

เมื่อมองด้วยมุมมองของหลักนิติธรรมในรถไฟขบวนที่ชื่อ ประเทศไทยในรอบศตวรรษที่ผ่านมา นอกจากจะไม่พัฒนาไปในทางที่ควรจะเป็น นับวันกลับยิ่งสะท้อนให้เห็นความบิดเบี้ยวมากขึ้นด้วยซ้ำ

แต่ในทางกลับกัน นั้นหมายความว่า กาลเวลาย่อมสามารถเปลี่ยนคนที่เคยมีแนวคิดเก่า/วิสัยทัศน์แบบเก่า ให้เป็นคนที่มีแนวคิดใหม่/วิสัยทัศน์ใหม่ได้เช่นกันใช่หรือไม่

ถ้าใช่—แล้วทางออกหรือวิธีการคืออะไร?

คำตอบอยู่ที่อำนาจสุดท้าย ซึ่งผมคิดว่าเป็นอำนาจที่มีอิทธิพลมากที่สุด มันคือ อำนาจแห่งปัญญา

ในเมื่อประชาชนคนธรรมดาไม่สามารถเข้าถึงอำนาจทั้ง 3 แขนงหลักได้อย่างที่ควรจะเป็น ผมเห็นว่าหนทางเดียวที่เป็นไปได้ คือต้องเพิ่มอำนาจที่ทรงพลังที่สุดที่ทุกคนมีอยู่ในมือ นั่นคืออำนาจทางปัญญา

ในฐานะสื่อมวลชน ภารกิจที่เรายึดมั่นเสมอมา คือการทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลความรู้ใหม่ๆ ช่วยเสริมสร้างและบ่มเพาะปัญญาเพื่อให้คนตื่นรู้ เท้าทันการใช้อำนาจที่ไม่ชอบมาพากลไม่จําานต่อความไม่ปกติ เพื่อหยุดยั้งวงจรอุบาทว์อย่างที่เคยเป็นมา

สิ่งสำคัญคือกระบวนการเช่นนี้ต้องอาศัยเวลา ไม่สามารถล้มล้าง รื้อถอน ปฏิรูป และปฏิวัติได้ภายในชั่วข้ามคืน ไม่

สามารถใช้การประจันหน้า ห้ำหั่น ฟาดฟันระหว่างอำนาจได้ แม้ว่าจะยึดมั่นในหลักการก็ตาม เพราะในบางครั้ง “ถูกต้องอาจไม่สำคัญเท่าถูกใจ”

เหมือนโควิด-19 ที่เราอาจจะรักษาไม่ได้ แต่อย่างน้อยเราหยุดการระบาดมันได้ด้วยการจำกัดบริเวณของมัน

เหมือนการเลิกทาสของรัชกาลที่ 5 ที่ไม่มีการเสียเลือดเนื้อ เพราะใช้อำนาจของเวลา คู่กับอำนาจของปัญญา

**ต้นไม้มีฤดูกาลเก็บเกี่ยว ดอกไม้มีฤดูกาลผลิบาน
อำนาจของเวลาจึงต้องทำงานควบคู่อำนาจปัญญาอย่างแยกกัน
ไม่ออก ต้องเริ่มหยอดเมล็ดพันธุ์แห่งปัญญาตั้งแต่วันนี้**

ในฐานะสื่อมวลชนที่คลุกคลีอยู่กับอำนาจทางวัฒนธรรม สิ่งที่ผมอยากเน้นย้ำ คือเราต้องช่วยกันสร้างวัฒนธรรมแห่งปัญญา เผยแพร่วิสัยทัศน์ใหม่เพื่อสร้างผู้นำที่ยึดในหลักนิติธรรมสู่แวดวงต่างๆ ในสังคม ผู้นำที่ไม่ทรยศหลักการที่ยึดถือ ยอมงอไม่ได้ ขอ ‘อยู่ไม่เป็น’ ดีกว่าเหมือนกับที่อาจารย์ป่วยทำให้เราเห็นเป็นแบบอย่าง และนั่นจะกลายเป็นกุญแจที่ช่วยปลดล๊อคประตูลมไฟพาเราไปสู่โบกี้ใหม่ๆ ที่ไม่ถูกจำกัดไว้ให้ใครกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

นั่นคือหนทางเดียวที่ผมมองเห็นในตอนนี้เป็นวิธีการที่ละมุนละม่อมที่สุดโดยไม่จำเป็นต้องแลกกับความสูญเสีย อาจใช้เวลาอีก 50 ปี ฟังดูเหมือนไกล แต่หากวัดจากวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นั้นหมายความว่ารถไฟขบวนนี้เดินทางมาครึ่ง

ทางแล้วก็เป็นได้

ในช่วงท้าย ผมอยากเล่าถึงความท้าทายใหญ่ที่สุดของโลกในปัจจุบันนั่นคือการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ล่าสุดมีการเปลี่ยนนิยามจากโลกร้อนสู่โลกรวนสู่โลกเดือด ถึงขั้นที่เลขาธิการสหประชาชาติอันโตนิโอ กูเตอเรซ (António Guterres) กล่าวว่า **มนุษยชาติได้เปิดประตูสู่รกแล้ว**

ประเทศไทยตั้งเป้าหมายร่วมกับประชาคมโลกในการลดก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ในปี พ.ศ. 2608 (Net Zero 2065) หรืออีก 42 ปีหลังจากนี้ เพื่อรับมือกับวิกฤตสภาวะอากาศในปัจจุบัน

สิ่งที่ผมค้นพบเมื่อไม่นานมานี้ คือแนวคิด ESG (Environmental, social and governance) หรือ SDG (Sustainable Development Goals) 17 เป้าหมาย ซึ่งเป็นหัวใจในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับสากล ไม่ได้ให้ความสำคัญแค่สิ่งแวดล้อมอย่างเดียว แต่ยังเน้นถึงหลักการทางประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็น ‘Global Mindset’ ที่ประชาคมโลกยึดถือร่วมกัน

หัวใจสำคัญที่สุดของ ESG คือตัว G-Governance แปลแบบตรงตัวตามราชบัณฑิตยสภา มีความหมายว่า ‘วิธีการปกครอง’ แต่ความหมายที่คนทั่วไปรับรู้ และมีการใช้กันแพร่หลายภายในองค์กรต่างๆ คือ ‘ธรรมาภิบาล’ (Good Governance) หมายถึง การบริหารหรือการปกครองที่มีความโปร่งใส เป็นไปตามครรลองคลองธรรม

เป้าหมายที่ 16 ใน SDG คือ Peace, Justice and Strong Institution ซึ่งถือเป็นเป้าหมายที่สหประชาชาติระบุว่าคุณจะสำคัญในตัวเองแล้ว ยังเป็นปัจจัยเอื้อ (Enabling Factors) ที่สนับสนุนเป้าหมายอื่นๆ ด้วย

หลักนิติธรรมในความหมายของสหประชาชาติจึงผูกพันกับหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย หากหลักนิติธรรมเข้มแข็งก็จะเป็นรากฐานสำคัญของธรรมาภิบาลที่ดีซึ่งก็จะนำไปสู่การเป็นเสาหลักให้กับประชาธิปไตย

ย้ำกันอีกครั้งว่า ประชาธิปไตยที่ผมหมายถึง คือ นิยามที่ผมเกริ่นตั้งแต่ตอนต้นว่ามันคือระบอบการปกครองที่มีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คือระบอบที่ประชาชนมี ‘สิทธิ์’ ในการเลือกผู้ปกครองผ่านการเลือกตั้ง สามารถ ‘ตรวจสอบ’ การทำงานของผู้ปกครองได้ และต้อง ‘มีส่วนร่วม’ ในการกำหนดนโยบาย แนวทางการบริหารของประเทศ

เหตุผลที่ต้องพูดถึงเรื่องนี้ เพราะผมเห็นว่านี่คือสิ่งที่ผู้มีอำนาจในสังคมไทยมองข้าม ไม่ค่อยให้ความสำคัญ ทั้งที่มันควรฝังอยู่ในมโนสำนึกตั้งแต่วินาทีแรกที่เราเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารอำนาจ

ในการสัมภาษณ์ครั้งหนึ่ง ผู้ใหญ่ที่ผมให้ความเคารพ ให้ความเห็นกับผมในทำนองว่า “ประเทศไทยไม่ได้ขาดนักธุรกิจ

เก่งๆ หมอเก่งๆ นักวิชาการเก่งๆ แต่เราชาคนักกฎหมายที่มีความ
ยุติธรรม”

เป็นประโยคที่เรียบง่าย แต่ทำให้คิดอะไรต่อได้อีกมากมาย

Good Governance - ธรรมาภิบาล และ Rule of Law - หลักนิติธรรม คือสิ่งสำคัญที่หายไปจากจิตสำนึกของสังคมไทย โดยเฉพาะคนที่อยู่ในอำนาจ เราต้องช่วยกันปลูกฝังแนวคิดนี้อย่างสุดกำลัง ผ่านอำนาจทางปัญญาและให้อำนาจทางเวลาเป็นพลังส่งให้รถไฟขบวนที่ชื่อว่าประเทศไทยแล่นไปในทิศทางที่ถูกต้อง และคนบนโบกี้ทั้ง 5 ตู้นี้อยู่ร่วมกันได้ตามค่านิยมประชาธิปไตย ตามสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรม ความเป็นพลเมือง ความหลากหลาย และความโปร่งใส

อาจใช้เวลาอีก 25 ปี 50 ปี 75 ปี หรือนานกว่านั้น ผมไม่อาจล่วงรู้ อย่างน้อยที่สุด เราทุกคนต้องช่วยกันมอบพลังให้เข็มนาฬิกานี้ได้เดินอีกครั้ง

แล้ววันหนึ่งเวลาจะอยู่ข้างเรา

ขอบคุณครับ

ประวัติและผลงาน

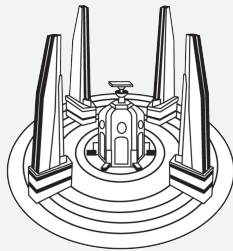
นครินทร์ วงกิจไพบูลย์ (เคน)

- ประธานเจ้าหน้าที่บริหารและบรรณาธิการบริหาร สำนักข่าว The Standard และผู้จัดพอดแคสต์ The Secret Sauce
- อดีตบรรณาธิการบริหารสำนักข่าว The Momentum
- อดีตบรรณาธิการบทความ นิตยสาร Elle Men
- อดีตคอลัมนิสต์ประจำนิตยสาร a day
- ผลงานเขียนหนังสือ POPEYE เป็นผู้แปล HUMANS OF NEW YORK และผลงานล่าสุดคือ The Standard Storytelling Canvas

การศึกษา

- ปริญญาตรี คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องค์กรักษ์
- มัธยมปลาย เตรียมอุดมศึกษา พญาไท

០៤ គុណាគម ២៥០៦